

REBECCA CLARKE VE RÜYALAR TANRISI MORPHEUS*

Rebecca Clarke and Morpheus, The God Of Dreams

Elis ARABOĞLU**

ÖZ: Yaşadığı dönemde aktif bir viyola icracısı olan ve son derece parlak bir kariyer yapan Rebecca Clarke aynı zamanda 20. yüzyıl İngiliz müzik ekolünün başlıca bestecilerinden biri olarak tarihteki yerini almıştır. Bir kadın besteci olarak zorluklarla karşılaşmasına ve eserlerinin büyük bir kısmının neredeyse günümüze yakın tarihte yayınlanabilmesine rağmen yazdığı viyola eserleri ile o dönemde kısıtlı esere sahip viyola repertuarının gelişimine önemli bir katkı sağlamıştır. Rebecca Clarke'ın tek bölümlü olarak yazdığı ve adını Yunan mitolojisinde Rüyalar Tanrısı Morpheus'tan alan ve bestecinin izlenimci tarzını ortaya koyan eser viyolanın teknik ve müzikal hâkimiyetinin bütün özelliklerini mükemmel bir şekilde sentezlemekte ve günümüz viyola icracılarının repertuarlarında önemli bir yere sahip olarak konserlerde sıklıkla seslendirilmektedir. Bu çalışmada, Rebecca Clarke'ın yaratıcılığına etki eden yaşamındaki olaylar ile bunların sonrasında gelişen bestecilik üslubu ele alınmış, bestecinin müzikal stili ve "Morpheus" eserinin incelenerek tanınır hale getirilmesi ve Türkiye'de eseri icra etmek isteyen viyolacıların daha bilinçli bir yoruma ulaşmalarına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rebecca Clarke, Morpheus, Viyola, Yunan Mitolojisi

ABSTRACT: Rebecca Clarke, who was an active viola performer during her lifetime and had an extremely brilliant career, also took her place in history as one of the main composers of the 20th century British music school. Although she faced difficulties as a female composer and most of her works were published almost close to the present day, she made a significant contribution to the development of the viola repertoire, which had limited works at that time, with the viola works she wrote. Written by Rebecca Clarke in one movement and named after Morpheus, the God of Dreams in Greek mythology, and revealing the impressionist style of the composer, the work perfectly synthesizes all the features of the technical and musical

* Bu makale, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzik Anasanat Dalı, Doç. Ahmet Hamdi ZAFER danışmanlığında, Elis ARABOĞLU tarafından hazırlanan 'Rebecca Clarke'ın Viyola Eserlerinin İncelenmesi' başlıklı Sanatta Yeterlik tezinden oluşturulmuştur.

** Öğr. Gör., Trakya Üniversitesi Devlet Konservatuarı, Edirne, elisaraboglu@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1551-7198

OPEN ACCESS

© Copyright 2023 TÜEF Dergisi

Geliş Tarihi / Received: 16.04.2024

Kabul Tarihi / Accepted: 25.06.2024

Yayın Tarihi / Published: 31.07.2024

dominance of the viola and is frequently performed in concerts as it has an important place in the repertoire of today's viola performers. In this study, the events in Rebecca Clarke's life that influenced her creativity and the composition style that developed after them were discussed, and it was aimed to make the composer's musical style and "Morpheus" known by examining it and to contribute to a more conscious interpretation of violists who want to perform the work in Turkey.

Keywords: Rebecca Clarke, Morpheus, Viola, Greek Mythology

Cite as / Atıf: ARABOĞLU, E. (2024). Rebecca Clarke ve Rüyalar Tanrısı Morpheus. Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 14(28), 343-363. <https://doi.org/10.33207/trkede.1468560>

Yayın Tarihi	31 Temmuz 2024
Hakem Sayısı	Ön İnceleme: (Editör-Yayın Kurulu Üyesi) İçerik İncelemesi: İki Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Körleme
Benzerlik Taraması	Yapıldı
Etik Bildirim	tuefdergisi@trakya.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Telif Hakkı/Lisans:	Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan makaleler https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ tarafından lisanslanır.
Date of Publication	31 July 2024
Reviewers	A Internal (Editor board member) Content review: Two External
Review Reports	Double-blind
Plagiarism Checks	Yes
Complaints	tuefdergisi@trakya.edu.tr
Conflicts of	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of

Interest	interest.
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Copyright & License	Trakya University Journal of Faculty of Letters is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Giriş

20. yüzyılın ilk yarısında viyola, solo ve oda müziği enstrümanı olarak olağanüstü bir gelişim göstermiş ve bu dönemde viyola için eser yazan bestecilerin sayısının büyük bir ölçüde arttığı görülmüştür. Bunda İngiliz viyola virtüözü Lionel Tertis önemli rol oynamıştır. Tertis, viyolanın o zamana kadar fark edilmemiş özelliklerini gün yüzüne çıkararak, enstrümanın sınırlarını genişletmiş bu sayede ön plana taşıdığı ses renkleri ve ifade olanaklarıyla viyolayı besteciler ve dinleyiciler için aranan özel bir enstrüman haline getirmiştir. Bestecileri viyola için eserler yazmaya teşvik etmiş, yazılan eserleri de kendisi seslendirerek viyola repertuarının gelişmesine öncülük etmiştir. Daha sonraki jenerasyonda yer alan ve Tertis'ten 28 yıl sonra doğmuş İskoçyalı viyola virtüözü William Primrose ise viyolayı, yükselen seviyesinin de ötesine taşımıştır.

Bu bilgiler ışığında yaşadığı dönemde çok başarılı bir viyola icracısı olarak ünlenmiş ve saygı görmüş olan Rebecca Clarke, hayatı, sanatı ve eserleriyle 20. yüzyıl İngiliz müziğinin önde gelen bestecilerinden biri olarak yer almıştır. Buna rağmen Rebecca Clarke yaşadığı dönemde bir kadın besteci olarak bir takım zorluklar yaşamış ve “The Woman Composer” (Kadın Besteciler) başlığıyla verdiği bir ders metninde, “*Eskiden insanlar belki de bir kız için beste yapmanın çok da hoş bir şey olmadığını düşünüyorlardı*” (Clarke, 2002) demiştir. 20. yüzyıl başlarında bir kadın besteci olarak Clarke, tümüyle erkekler tarafından yönlendirilen İngiliz besteciler dünyasında gerçekten de büyük zorluklarla karşılaşmış ve bu cinsiyetçi bakışın etkisini bestecilik hayatının her aşamasında yakından hissetmiştir. Yaşadığı dönemde viyola icracısı olarak büyük bir ün yapmış olmasına rağmen, kadın kimliğinden dolayı bir besteci olarak göz ardı edilmiş ve bunun sonucunda “Morpheus” eserinin ilk seslendirilişinde takma bir isim kullanmak zorunda kalmıştır. Rebecca Clarke, besteciliği ve viyola icracılığı ve bakımından olabilecek en iyi yer ve çevre olan, viyolanın dünya çapındaki yükselişinin merkezi kabul edilebilecek Londra’da yaşamış ve burada Frank Bridge, Arnold Bax, Gustav Holst, Arthur Bliss, Ralph

Vaughan Williams, York Bowen, Theodore Samuel Holland, Benjamin Dale, Benjamin Britten, William Walton gibi bestecilerle yakın ilişkiler kurmuştur. Rebecca Clarke, yazdığı viyola eserleri ile görece sınırlı sayıda literatüre sahip olan viyola repertuarına büyük bir katkıda bulunmuştur. Bestecilik kariyerinin zirvesini oluşturan “Viyola ve Piyano Sonatı”, “Piyanolu Trio” ile birlikte “Morpheus” , bestecinin en sevilen ve sahnelerde sıklıkla seslendirilen eseri olmuştur.

1917 yılında yazdığı ve adını Yunan mitolojisindeki Rüyalar Tanrısı “Morpheus” tan alan bu eser karakter ve motif benzerlikleri açısından, bir yıl sonra bestelemeye başlayacağı ve yaratıcılığının doruk noktası olan “Viyola ve Piyano Sonatı”nın öncüsü olma özelliğini taşımaktadır. Dünya çapında solo viyola konser repertuarında önemli bir yere sahip “Morpheus” ve bestecisi Rebecca Clarke hakkında ülkemizde kapsamlı çalışmaların çok kısıtlı olması bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

Rebecca Clarke

İngiliz viyola sanatçısı ve besteci Rebecca Clarke, 27 Ağustos 1886 tarihinde Londra yakınlarındaki küçük bir şehir olan Harrow’da aslen Amerikalı arkeolog Joseph Thacher Clarke ve kökenleri Almanya’ya dayanan eğitimli ve soylu bir aileden gelen Agnes Maria Paulina Helferich’in kızları olarak dünyaya geldi.

Resim1: Rebecca Clarke¹ 1675 Grancino viyolası ile

¹ <http://www.interlude.hk/front/us-whipped-rebecca-clarke/> (Erişim tarihi: 20.03.2024)

İlk müzik çalışmalarına yedi yaşında keman dersi alarak başladı. On yedi yaşında Londra Kraliyet Müzik Akademisini kazanarak eğitimine devam etti. Annesinin Alman oluşunun da etkisiyle Alman edebiyatı ve şiirine olan yakın ilgisi ile Johann Wolfgang von Goethe'nin "Wanderers Nachtlied" (1903) ve Richard Dehmel'in "Wiegenlied" (1905) gibi şiirlerini besteleyerek ilk bestecilik çalışmalarına başlamıştır.

Bu dönemde İngiliz müzik ekolünün en önemli kompozisyon hocası olan Sir Charles Villiers Stanford'un sınıfında bestecilik, Lionel Tertis'in sınıfında da viyola eğitimine devam etmiştir.

Bu yıllarda Clarke hem bestecilik hem de icracılığının ön planda olduğu verimli bir dönem geçirmiştir. "Akademideki en çok aranan oda müziği partnerinden biri olması sayesinde sosyal çevresi oldukça gelişti. Kanadalı kadın kemancı Nora Clench'in kurduğu ve üyelerinin tamamı kadınlardan oluşan ilk yaylı dördlüde çalmaya başladı" (Jones, 2004: 18). "Bu sayede bir viyolacı kimliğiyle müzik çevresine dâhil olma fırsatını yakalayan Clarke'ın 1912 yılında Sir Henry Wood² tarafından Queen's Hall³ Orchestra adlı topluluğa seçilen altı kadından biri olması, onu ilk kadın orkestra müzisyenlerinden biri yapmıştır" (Jacobson, 2011: 14).

Müzik çevresinde giderek tanınip sevilen Rebecca Clarke, 1916 ile 1923 yılları arasında da İngiltere dışında pek çok ülkede konserler vermiştir (Jones, 2004: 285). 20. yüzyılın ilk yarısında İngiliz müzik ekolünde önemli bir yere sahip Aeolian Players⁴, English Ensemble⁵ ve Music Society String Quartet gibi önemli müzik topluluklarının kurucuları arasında yer almıştır.

1916 yılı Rebecca Clarke'ın yaşamında önemli bir yıl olarak göze çarpmaktadır. Besteci bu yıl ABD'ye ikinci seyahatini gerçekleştirmiş ve burada Amerika'nın önemli sanat destekçilerinden Elizabeth Sprague Coolidge (1864-1953) ile tanışmıştır. Clarke ile Coolidge'in ölümüne dek süren 30 yılı aşkın dostluğu bestecinin yaşamındaki en önemli dönüm

² "The Proms" (Promenade) olarak bilinen meşhur konserler dizisinin yaratıcısı İngiliz orkestra şefi, (d. 1869- ö. 1944)

³ 1893 yılında Londra-Langham Place'de açılan ve 1941'de bombalanıp harap olana kadar ünlü Promenade konserlerine ev sahipliği yapmış ve akustiği ile herkesi hayran bırakmış olan konser salonu.

⁴ Constance Izard (keman), Rebecca Clarke (viyola), Joseph Slater (flüt), Gordon Bryan (piyano) üyelerinden oluşan oda müziği grubu.

⁵ Marjorie Hayward (keman), Rebecca Clarke (viyola), May Mukle (viyolonsel), Kathleen Long (piyano) üyelerinden oluşan oda müziği grubu.

noktalarından biri olmuştur. Coolidge, 1919 yılında kendisinin düzenlemiş olduğu bestecilik yarışmasına girmesi için Clarke'ı teşvik etti.

Besteci bu yarışmaya iki kez katılmış ve 1919'da Viyola Sonatı, 1921'de de Piyanolu Üçlü eserleri ile ayrı ayrı ikincilik ödülüne layık görülmüştür. Bunlar Rebecca Clarke'ın müzik yaşamındaki en büyük ödüller olmaları bakımından oldukça önemlidir. 1919 yılında Viyola Sonatı ile katıldığı yarışma bestecinin hayatındaki şaşırtıcı ve enteresan olaylardan birinin yaşanmasıyla sonuçlanmıştır. Yarışmaya katılan 72 eser arasından seçilerek Ernst Bloch'un Viyola ve Piyano Süiti ile finale kalmış fakat yarışmayı takip eden dönemin medyası bu derece güzel ve başarılı bir eserin bir kadın besteci tarafından yazılmasının mümkün olamayacağını söyleyerek bunun aslında başka bir bestecinin takma adı olduğunu ima etmişlerdir. (Araboğlu, 2018: 18)

Rebecca Clarke'ın son geniş formlu eserinin bestelenmesinde de Coolidge'in rolü büyüktür. Coolidge, 1923 yılında ilk defa bir kadın besteciye eser yazması için verdiği sipariş sonucunda Viyolonsel Rapsodisi ortaya çıkmış oldu. Böylece Rebecca Clarke'ın müzikal yaratıcılığının doruk noktasını oluşturan üç eser olan Viyola Sonatı, Piyanolu Üçlü ve Viyolonsel Rapsodisi Coolidge'in teşvik etmesi ve destekleri sonucu hayat bulmuştur (Ponder, 2004). Rebecca Clarke 1919 yılında ülkesinden ayrılarak tek başına Amerika gezisine çıkarak Detroit, New York, Massachusetts, California ve Hawaii şehirlerini gezdi. Ertesi yıl da burada kalarak enerjisini büyük oranda New York'ta ders vermeye harcadı.

“1922'de yakın dostu ve İngiltere'de solist olarak ünlenmiş ilk kadın müzisyenlerden olan çellist May Mukle ile birlikte Britanya İmparatorluğu sınırları içindeki ülkelerde konserler verdi. 1922 yılında başladığı ve ABD, Kanada, Singapur, Endonezya, Burma, Hindistan, Çin, Japonya ve Hawaii'yi kapsayan dünya turunu 1923 yılında sonlandırdı. 1927 yılında, tümü kadın müzisyenlerden oluşan “English Ensemble” adındaki piyanolu dörtlünün kurulmasına ön ayak oldu. Hayatının bu dönemi Clarke için son derece verimli geçti. Bu yıllarda sadece Viyola Sonatı'nı bestelemekle kalmadı, aynı zamanda Arthur Schnabel⁶, Frank Bridge, Eugene Goossens⁷, Pablo Casals⁸, Artur Schnabel⁹ ve Georg Szell¹⁰ gibi zamanının en tanınmış müzisyenleriyle birlikte çalışma fırsatı yakaladı” (Araboğlu, 2018: 20).

⁶ Avusturya'lı piyanist, (d.1882-ö. 1951)

⁷ İngiliz keman sanatçısı ve besteci, (d. 1893-ö. 1962)

⁸ İspanyol viyolonsel sanatçısı, (d. 1876-ö. 1973)

⁹ Polonya asıllı Amerika'lı piyano virtüözü, (d. 1887-ö. 1982)

¹⁰ Macar asıllı Amerika'lı besteci ve orkestra şefi, (d. 1897-ö. 1970)

1939 yılında kısa bir süreliğine gittiği Amerika’da 2. Dünya Savaşı’nın başlamasıyla ülkesine dönemeyen besteci burada Kraliyet Akademisindeki okul arkadaşlarından olan piyanist James Friskin ile evlendi.

Bu dönemden sonra Rebecca Clarke yavaş yavaş bestecilik çalışmalarından uzaklaşmış, yaşamının bundan sonraki son otuz yılında eser yazmamış olsa da müzikal çalışmalarına devam etmiştir. Doksanıncı yaş gününde eserlerine gösterilen ilgi tekrar canlanmış, New York şehrindeki *WQXR* adlı klasik müzik radyosu da besteciyle yapılan bir röportajdan sonra Viyola Sonatı Carnegie Hall’da seslendirilmiştir. Clarke’ın gençliğinde yazıldıktan sonra çoğunlukla basılmamış olarak kalan eserleri de tekrar ele alınarak yayımlanmaya başlamış ve kendi tabiriyle eserlerinin yaşadığı bu “Küçük Rönesans” Clarke’ı ömrünün son yıllarında mutlu etmiştir (Gerling, 2007: 98). Bestecinin doksanıncı yaşında eserlerine gösterilen ilgi bununla sınırlı kalmayarak o yıldan günümüze dek artarak devam etmektedir.

Bestecilik Anlayışı

Clarke’ın 20. yüzyıl başlarında kompozisyon öğrenimi gördüğü dönemde Kraliyet Akademisi’nin müzik ikliminde muhafazakâr ve ulusçu bir hava hâkimdi. Bu atmosferin oluşmasını sağlayan ve yönlendiren isim ise okuldaki kompozisyon bölümünün kurucusu olan Charles Villiers Stanford’du. Stanford, o dönemde yaşanan “İngiliz Müziği Rönesansı”nın en etkili figürlerindendi (Hudson, 1980: 71-72).

Stanford’un müzik dünyasında Johannes Brahms müziğinin çok önemli bir yeri bulunmaktaydı. Bu dönemde Neo-Brahms olarak adlandırılan müzikal bir eğilim Clarke’ın eserlerinde de göze çarpmaktadır. Özellikle de ezgileri motifsel olarak geliştirme yönünde bestecinin, kökenleri Johannes Brahms’a ve Ludwig van Beethoven’a dayanan ve İkinci Viyana Okulu’nun kurucusu Arnold Schönberg’in (1874-1951) “Gelişen Varyasyon” olarak nitelendirdiği (Schönberg, 1975: 397) tekniği özümlediği görülmektedir (Bullard, 2000: 10). Beethoven müziğinde olduğu gibi, armonik zenginlik, ani nüans değişimleri, kontrpuan kullanımı da Clarke’ın müziğinde ayırt edici şekilde fark edilmektedir (Günalan, 2019: 344). Bestecinin kullandığı armonik yapıların aynı zamanda geç-romantik akımlardan özelliklerini de taşıdığı görülmektedir. Clarke’ın empresyonist müziğin başlıca iki temsilcisi Claude Debussy ve Maurice Ravel’e duyduğu hayranlık bestecilik anlayışını derinden etkileyerek izlenimci bestecilik tekniklerini oldukça iyi özümsemesini sağlamıştır. Özellikle, 1909 ve 1910 yıllarında izlenimci stil ile yazmış olduğu coşkulu vokal yazdığı şarkılarından itibaren bu etki görülmeye başlar. Ayrıca, enstrümantal eserlerindeki reçitatif, doğaçlama

şeklinde gelişen özgür ritim ve melodik yapılar, belirsiz ve paralel armonik kuruluşlar, yedili, dokuzlu akorlar, eser içinde değişen metrik kalıplar, modalite kullanımı, kromatizm, ve tınısal çeşitlilik Clarke'ın müziğinde görülen diğer empresyonist unsurlardır. Rebecca Clarke'ın bestecilik anlayışına etki etmiş önemli olaylardan biri de 14 yaşındayken babası ile gittiği Paris gezisi sırasında izlediği “Javanese Gamelan”¹¹ orkestrasıyla tanıştığı egzotizmdir. 19. yüzyılın sonlarından itibaren farklı ülkelerin medeniyetleri, etnik müzik ve çalgıları dönemin Avrupa bestecilerinin ilgisini çekmiş ve egzotizm akımının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bilhassa Javanese Gamelan topluluğunun kullanmakta olduğu farklı boyutlardaki çok sayıda ziller, gonglar ve daha önce kimsenin görmemiş olduğu değişik vurmali çalgıların olağanüstü, parlak ve coşkulu etkisi dinleyenleri büyülemiş, bunun yanı sıra müziğin yapısı, modalite ve ritmik öğeler bestecileri etkilemiş ve bazı ritmik ve özel efektlerle bunları müziklerinde yansıtmışlardır (Araboğlu, 2018: 29). “Untitled”, “Morpheus” ve Viyola Sonatı bestecinin bu izlenimcilik etkisinde bestelediği eserler arasındadır. Bunların yanı sıra Clarke'ın yaratıcılığındaki bazı geç dönem eserlerinde neoklasik unsurlara da rastlanmaktadır. Viyola ve piyano için yazdığı “Passacaglia on an Old English Tune” ve “I'll Bid My Heart Be Still” , izlenimci etkilerden uzak, temelini geleneksel Britanya ezgilerinin oluşturduğu, kontrpuantal bir doku ve diyatonic armoni ile formal açıdan neoklasik bir üslupta yazdığı eserlere örnek olarak gösterilebilir.

Clarke'ın bestecilik stili dünya müziklerinden etkilenmiş olsa da besteci, ulusalcı bir bakış açısıyla bireyselliğini ortaya çıkararak 20. yüzyıl İngiliz müzik rönesansının öne çıkan bestecilerinden biri olmuştur.

Morpheus

“Morpheus”, Rebecca Clarke'ın 1917 ile 1918 yılları arasında yazdığı ve bestelendiği dönemde yayınlanmamış olarak kalan viyola ve piyano için tek bölümlü lirik bir eserdir. Eseri, yakın arkadaşı ve İngiltere'de solist olarak kariyer yapmış ilk kadın müzisyenlerden olan çellist May Mukle ile birlikte vereceği bir resital için bestelemiş olan Clarke, “Morpheus”un prömiyerini 13 Şubat 1918 günü, New York şehrindeki Aeolian Hall konser salonunda piyanist Katherine Ruth eşliğinde yapmıştır. Clarke konser programında “Lullaby” ve “Grotesque” eserlerinin bestecisi olarak kendi adını kullanırken, aynı konserde ilk seslendirilişini yaptığı “Morpheus” eserinde ise el yazmalarında olduğu gibi hayali bir kişi olan Antony Trent takma adını kullanmış olması dikkat çekmektedir. Bestecinin bilinçli olarak Antony

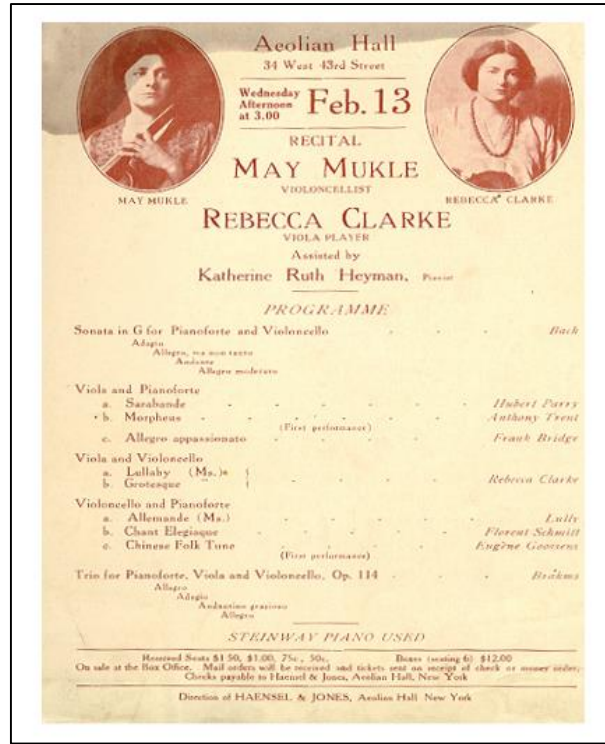
---

¹¹ Endonezya bölgesinin, çoğunluğu bakır vurmali sazlardan oluşan yerel müzik türü.

Trent takma adını kullanmasının sebebi, o zamanın koşullarında kadın bestecilere karşı önyargılı bir bakış açısının var oluşu ve konser afişinde kendi adını birden fazla kez kullanarak dikkat çekmek istememesidir.

Bunu doğrulayan bir şekilde aynı konserde kendi adıyla sahnelenen eserler daha az alkış alırken Antony Trent imzalı “Morpheus” büyük bir beğeni ve alkışlarla karşılık bulmuştur (Johnson, 2002: 2).

Resim 2: Rebecca Clarke Konser Afişi¹²

Eserin başlığı olan “Morpheus” adını Yunan mitolojisindeki Rüyalar Tanrısı Morpheus’tan almıştır. Sözcüğün kökeni Antik Yunanca’da “biçim, şekil” anlamında olan “morphe” den gelmektedir. İnsanların rüyalarına istediği biçimde girebilme özelliğine sahip olan ve rüyalarını şekillendiren Rüyalar Tanrısı “Morpheus”un babası Uyku Tanrısı Hypnos, annesi Rahatlama ve Dinlenme tanrıçası Pasithea, büyükannesi Gece Tanrıçası Nyx, amcası Ölüm Tanrısı Thanatos’tur. Romalı ünlü şair Ovidius’un

¹² [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aeolian_Hall_program_\(13_Feb_1918\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aeolian_Hall_program_(13_Feb_1918).jpg)
(Erişim Tarihi: 21.03.2024)

eserlerinden olan “Metamorfozlar”daki hikâyelerde de anlatıldığı gibi, kardeşleri ile beraber “Onerioi” yani Rüyalar takımının lideri olarak görülen Morpheus, insanların rüyalarına istediği biçimde girip şekillendirmesinin yanı sıra, krallar, kahramanlar ve diğer tanrıların da rüyalarını etkileyebilme gücüne sahipti.

Haşhaş tohumları ile çevrili bir mağarada uyuduğu söylenen Morpheus, haşhaş bitkisinden elde edilen “afyon”un içinde bulunan en yüksek alkaloidlerden ve çok güçlü bir ağrı kesici olan Morfin’e de ismini vermiştir.

İngilizcede kullanılan “In the Arms of Morpheus” (Morpheus’un kollarında) ifadesi uykuya dalmak anlamına gelirken insanların Morpheus’un kollarında rahatça uyuyarak gelecekleri hakkında rüyalar gördükleri söylenmiştir.

Resim 3: Rüyalar Tanrısı Morpheus¹³

Rebecca Clarke baştan sona üçlü form yapısında genel bir ritmik serbestlik içinde yazmış olduğu “Morpheus” eserinde *sordine* ile *glissando* gibi tınısal özel efektler kullanarak ve esrarengiz ses renkleri oluşturan izlenimci armoniler ile birlikte eserin programlı başlığına uygun olaran hayali bir atmosfer yaratmıştır.

I. Tema kendi içinde, dörder ölçüden oluşan (beş ölçüden oluşan ve kadans yapılan beşinci cümle hariç) ve dört cümleye ayrılan bir halk şarkısını andıran sadelikte bir melodidir. “*Mi bemol* merkezli *Doryen*

¹³ <https://www.greekmyths-greekmythology.com/morpheus-the-god-of-dreams/>
(Erişim Tarihi: 14.04.2024)

modunda olan birinci cümle, bir tam dördlü aralık alanını kapsar. Sonraki iki cümlede bu ilk cümle geliştirilip genişletilir.

Son cümle ise ses alanı değişikliği dışında birinci cümlenin neredeyse aynı olup onu kadans yapılan bir genişleme takip eder” (Araboğlu, 2018: 96). Besteci burada simetrik bir cümle yapısı kullanmıştır.

MORPHEUS
For Viola and Piano

(A)
I. Tema

Rebecca Clarke

Ben moderato
con sord.

1

Viola

Piano

ppp sempre

5

9

poco cres.

Şekil 1: Rebecca Clarke’ın “Morpheus” Eserinin I. Tema’sı, 1-12. ölçüler

21 ile 35. ölçüler arası devam eden B kısmında yer alan II. Tema, merkezini *re* notasının oluşturduğu *Eolyen* modundadır. Bu kısmın doğaçlamayı andıran ritmik serbestlikteki rapsodik yapısı, A kısmından

sadece modal anlamında değil karakter bakımından da farklılık göstermektedir.

Bölüm içinde “*senza sordino*” işareti ile çıkartılan sürdinin beraberinde beş bemolün de kaldırılması ile sadeleşen notasyonda eserdeki atmosfer birden bire değişerek bir anlamda aydınlanır.

II. Tema'nın kendi içinde gelişerek genişlemesi neticesinde B kısmının, form açısından A kısmının taşıdığı simetrik yapıdan farklılaştığı görülmektedir. “24. ölçüdeki oktavlarla desteklenen tam beşli aralıklardan oluşan paralel akorlar ile 29. ölçüde görülen dörtlü aralıkların kromatik ilerleyişi, Debussy ve Ravel'de sıklıkla görülen ve izlenimci armoninin özelliklerinden olan paralel akorların kullanımına örnek olarak gösterilebilir” (Araboğlu, 2018: 98). Bu kısımda *Calme* ifadesinin verdiği sakinleşme hissi ile beraber, ani nüans değişimleri, *trill* ve *glissando* gibi özel ses teknikleri ve her iki çalgıda kullanılmış geniş aralıklı ses perdeleri ve zengin armonilerle ulaşılan tını renkleri eserin ana fikri Rüyalar Tanrısı Morpheus'u ve rüyalar âlemini betimlemektedir.

The image shows a musical score for the second theme of Rebecca Clarke's 'Morpheus'. The score is written for piano and is in 3/4 time. It begins with a 'Calme' marking and a circled 'B' indicating the start of the second theme. The score is divided into measures 21, 24, 29, and 31. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings like 'ppp' and 'pp'. The score is presented in a standard musical notation format with a grand staff (treble and bass clefs).

Şekil 2: Rebecca Clarke'ın “Morpheus” Eserinin II. Tema, 21-31. ölçüler

B kısmını takiben, 35 ile 46. ölçüler arasında, daha çok köprü görevinde olan pasaj bir anlamda sonat formunun gelişme kısmına benzemektedir. I.Tema 47. ölçüde tekrar viyola partisinde ortaya çıkarak yanıltıcı bir Yeniden Sergi etkisi uyandırmaktadır fakat bu sadece B kısmı ile 56. ölçüde başlamakta olan Yeniden Sergi kısmını modülasyonlar ile birbirine bağlayan bir geçiştir. İcracı, 47-50. ölçüler arasındaki bu geçiş bölümünü yayın uç kısmında neredeyse vibratosuz bir şekilde durgun bir ifadeyle çalarken 50 ile 56. ölçüler arasında vibrato ve yayın genişletilmesi ile ifade adım adım yoğunlaştırılarak asıl Yeniden Sergi'ye geçiş yapılmalıdır.

47 Yanıtıcı Yeniden Sergi etkisi veren I. Tema

Mi bemol D7

pochiss. rit.

pochiss. rit.

Şekil 3: Rebecca Clarke'ın "Morpheus" Eseri, 47-50. ölçüler

Tonal merkez *Mi bemol*'e ise ancak 56. ölçüde ulaşılmaktadır. Burada I. Tema'da olan piyanonun eşlik melodisi oktavlar şeklinde sol el partisinde gösterilirken, *sempre ppp* nüansında piyanonun sağ el partisinde sadece siyah tuşlarda yapılan *glissando* rüyalar âlemine açılan tül perde hissi yaratmaktadır.

The image shows a musical score for Rebecca Clarke's "Morpheus" Eseri, measures 56-61. The score is in 3/4 time and features a piano accompaniment and a violin part. The piano part starts with a "ppp sempre" marking. The violin part has a "gliss. ad libitum. Keyes" marking. The score is labeled "I. Tema" and "56".

Şekil 4: Rebecca Clarke'nın "Morpheus" Eseri, 56-61. ölçüler

71 ile 75. ölçüler arasında viyolada başlayan ve *ad libitum* ifadesiyle serbestlik kazanan kadans benzeri pasajın ardından 76. ölçüde II. Tema'nın bu sefer piyano partisinde yeniden duyurulduğu *Coda* olarak adlandırılabilir kısım başlamaktadır.

REBECCA CLARKE VE RÜYALAR TANRISI MORPHEUS

The image displays a musical score for the Coda section of Rebecca Clarke's 'Morpheus'. The score is written for a single melodic line and piano accompaniment. It begins at measure 71 with the instruction 'ad lib.' and 'accel.'. The melodic line features a series of eighth notes, while the piano accompaniment consists of a steady eighth-note pattern. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings like 'ppp' and 'molto espr.'. A 'Coda' symbol is present at measure 76, followed by the instruction 'II. Tema'. The score concludes with a final cadence and a double bar line.

Şekil 5: Rebecca Clarke'ın "Morpheus" Eserinin Coda Kısmı 70-77. ölçüler

82. ölçüde viyola ve piyano “*senza misura ma in tempo*” ifadesinin yarattığı genel bir serbestlik hissiyle birlikte konuşmayı andıran pasajı birlikte çalar. “Eser, 83. ölçüde başlayan *Calmato* işaretinin de etkisiyle sakinleşerek, viyolanın sürdünli sesinin yarattığı tını ile bir düşler atmosferinde sona ermektedir” (Araboğlu, 2018: 103).

The image shows a musical score for Rebecca Clarke's "Morpheus" Eseri, measures 81-87. The score is in 3/4 time and features a viola and piano. Measure 82 is marked "senza misura ma in tempo" and "con sord." with a "ppp" dynamic. Measure 83 is marked "Calmato" and "pp". The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamics.

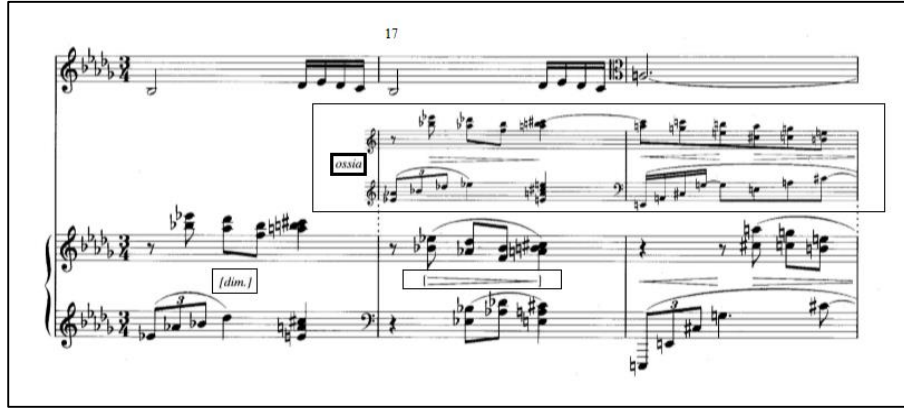
Şekil 6: Rebecca Clarke'ın "Morpheus" Eseri, 81-87. ölçüler

Rebecca Clarke'ın ölümünden sonra özel eşyaları arasında üzerinde düzeltmeleri ve karalamalarının olduğu "Morpheus" eserinin el yazması bulunmuştur. Bu kısma, *Appendix 1* denilerek notanın sonunda ek bir kısım olarak yer verilmiştir. Ancak Rebecca Clarke, 1976 yılında notalarının

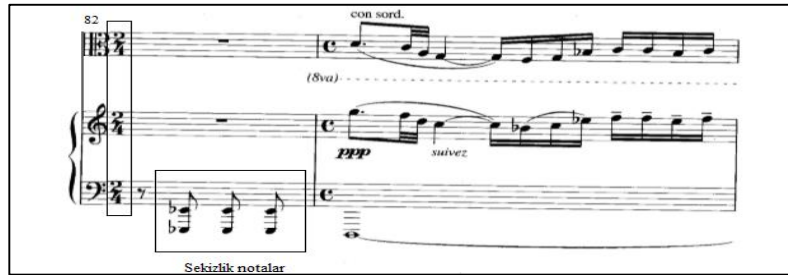
arşivlenmesi sırasında yazdığı bu ilk versiyon yerine revize edilmiş halini baskıya vermesi sebebiyle, sonraki yıllarda orijinal nota bulunana kadar *Appendix I* bilinmediğinden dolayı çalınmamıştır.

Eserin içerisinde parantez ile gösterilen nüanslar ve 17- 18. ölçülerdeki “veya” anlamındaki *Ossia* olarak belirtilen kısımda görülen karmaşık piyano figürü ilk versiyonda yazılmış olup daha sonra bestecinin kendisi tarafından sadeleştirilmiştir.

Şekil 7: Rebecca Clarke'ın “Morpheus” Eseri, 16-18. ölçüler

Bestecinin yazdığı ilk versiyon ile sonraki güncellenmiş hali arasında bir takım farklılıklar göze çarpmaktadır. *Appendix I* olarak belirtilmiş ilk versiyonda 82. ölçüde piyano partisinde 2/4'lük ölçü biriminde ve sekizlik notalarla yazılmış mi bemol oktavlar bulunmaktadır. Eserin daha sonraki yenilenmiş halinde ise 81. ölçüde ve devam eden 4/4'lük ölçü biriminde piyanonun sol elindeki oktavlar yerini dördümlük notalar şeklinde yazılmış paralel akorlara bırakmıştır.

Şekil 8: Rebecca Clarke'ın “Morpheus” Eserinin İlk Versiyonu, Appendix 1, 82-83. ölçüler

81 senza mesura ma in tempo
con sord.
ppp
8va
ppp
Dörtlük notalar

Şekil 9: Rebecca Clarke'ın "Morpheus" Eseri, 81-82. ölçüler

Tekrar düzenlenmiş ikinci versiyonda "*senza mesura in tempo*" (ölçü sınırlaması olmadan tempo içinde) olarak gösterilen 82. ölçüdeki pasaj, *Appendix I* olarak verilen ilk versiyonda 83. ölçüde 4/4 ölçü biriminde üç ölçü olarak yazılmıştır. Bu da iki versiyon arasındaki farklılıklardan biri olarak dikkat çekmektedir.

Appendix I
Alternate Ending from First Version
83 con sord.
8va
ppp
suivez
II III
sul G
8va
ppp

Şekil 10: Rebecca Clarke'ın "Morpheus" Eserinin İlk Versiyonu, Appendix 1, 83-85. ölçüler

Sonuç

20. yüzyıla kadar viyolanın solo bir çalgı olarak görülmemesi ve çoğunlukla oda müziği ve orkestralarda bir eşlik çalgısı olarak değerlendirilmesinden dolayı viyola repertuarındaki eserlerin daha çok transkripsiyon ve düzenlemelere yönlendirilerek sınırlı kaldığı görülmektedir.

Lionel Tertis ve William Primrose gibi virtüözler ise üstün teknik ve müzikal becerileri sayesinde bestecilerin viyolaya olan bakış açısını değiştirerek onları viyola için eserler yazmaya teşvik etmiş ve bu sayede 20. yüzyılın, viyolanın en parlak dönemini yaşadığı ve repertuarının geliştiği bir dönüm noktası olmasını sağlamıştır.

Rebecca Clarke da 20. yüzyılın ilk yarısında viyolanın melodik özelliklerini ön plana çıkararak, viyola için birçok değerli eser yazmış İngiliz besteciler Frank Bridge, William Walton, Ralph Vaughan Williams, Arnold Bax, York Bowen, Gustav Holst, Arthur Bliss ve Benjamin Britten gibi önde gelen İngiliz besteciler arasında önemli bir yere sahip olmuştur. Bunda bestecinin, Londra Kraliyet Akademisi'nin ünlü kompozisyon profesörü Charles Villiers Stanford'un kadın öğrencilerinden biri olmayı başarmış olmasının yanı sıra, bu dönemde genel olarak erkeklerin egemenliğinde olan müzik dünyasında sadece bir kadın besteci olarak değil, iyi bir viyola icracısı olarak da kendi yerini yaratmış olmasının etkisi büyüktür. Nadir kadın müzisyenlerden biri olarak dönemin prestijli topluluklarından olan "Aeolian Players" ve "English Ensemble" ile birlikte çalışma şansı bulmuş, aynı zamanda da "Queen's Hall Orchestra"da çalmaya hak kazanan altı kadından biri olmuştur. Viyolanın özelliklerine hâkim bir icracı olarak, enstrümanının bütün müzikal ve teknik olanaklarını çok iyi kullanan Rebecca Clarke, yaratıcılığı boyunca konçerto ve senfoni gibi büyük çaplı eserler yerine ağırlıklı olarak viyola için karakter parçaları ile oda müziği, koral ve liedler gibi daha küçük formulu türlerde eserler yaratmıştır. Rebecca Clarke'ın adının günümüze kadar hatırlanmasını sağlayan önemli etkenlerden biri de bestecinin dünyanın dört bir yanında viyola resitallerinde sevilerek seslendirilen "Morpheus" ve Viyola Sonatı eserleridir.

Bu araştırmanın konusunu oluşturan Yunan Mitolojisi'ndeki Rüya Tanrısı Morpheus'un adını taşıyan eser, "modalite, poliritm, dörtlü aralık, paralel akorlar, geniş ses alanlarının kullanımı ile renkli ve parıltılı ses tınıları gibi izlenimci müziğin unsurlarını barındırmasıyla tam bir izlenimci üslupta" (Araboğlu, 2018: 106) yazılmıştır. Piyanodaki geniş ölçekli akor ve armoniler ile viyoladaki duygusal, sade melodilerle birlikte eserin yoğunluğunun içerisinde enstrümanların arasındaki doku ve dinamiklerin balansı ve aynı zamanda ilgi çekici programlı konusu "Morpheus"u bestecinin viyola için yazmış olduğu diğer kısa karakter parçalarından farklı olarak özel bir yere koymaktadır. Eser aynı zamanda Rebecca Clarke'ın bir yıl sonra yazdığı ve yaratıcılığının zirvesi olarak nitelendirilen eseri Viyola Sonatı'nda da benzer motiflerin kullanılmış olmasıyla sonatın bir habercisi olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- AKTÜZE, İrkin (2010), *Ansiklopedik Müzik Sözlüğü*, Pan Yayıncılık, Üçüncü Basım, İstanbul.
- ARABOĞLU, Elis (2018), *Rebecca Clarke'ın Viyola Eserlerinin İncelenmesi*, Sanatta Yeterlik Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- BORAN, İlke- Şenürkmez (2010), Kıvılcım Yıldız, *Kültürel Tarih Işığında Çoksesli Batı Müziği*, Yapı Kredi Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul.
- BULLARD, Julia Katharine (2000), *The Viola and Piano Music of Rebecca Clarke*, Georgia Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Georgia.
- CLARKE, Rebecca (2002), *Morpheus*, Oxford Music for Viola, Oxford University Press.
- CLARKE, Rebecca (2002), *Shorter Pieces for Viola and Piano*, Oxford Music for Viola, Oxford University Press.
- CLARKE, Rebecca (2002), *Sonata for Viola and Piano*, Masters Music Publications Inc.
- CURTIS, Liane (2005), *A Rebecca Clarke Reader*, University of Indiana Press, Bloomington.
- CURTIS, Liane (2005), *Rebecca Clarke and the British Musical Renaissance*, In Curtis, Liane. *A Rebecca Clarke Reader*, Rebecca Clarke Society.
- CURTIS, Liane (1996), *Rescuing Rebecca Clarke: A Case of Identity*, Musical Times 137.
- CURTIS, Liane (2005), "Rebecca Clarke and the British Musical Renaissance", In Curtis, Liane. *A Rebecca Clarke Reader*, University of Indiana Press, Bloomington.
- CURTIS, Liane (1997), *The twentieth century. Rebecca Clarke and sonata form: questions of gender and genre*, The Musical Quarterly Dergisi.
- FINK, Gerhard (2004), *Antik Mitolojide Kim Kimdir?*, Çev. Serpil ERFİNDİK YALÇIN, İlya Yayınevi, İzmir
- GERLING, Daphne Cristina Capparelli (2007), *Connecting Histories: Identity and Exoticism in Ernest Bloch, Rebecca Clarke, and Paul Hindemith's Viola Works of 1919*, Rice Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Houston.
- GÜNALAN, Hande (2019), Ludwig Van Beethoven'ın (op.125) Re Minör Dokuzuncu Senfonisinde Fagot ve Kontrfagot'un Kullanımına Yönelik Bir İnceleme, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 21, ss. 343-355.
- HUDSON, Frederick (1980), *Sir Charles Stanford*, The New Grove Dictionary of Music and Musicians, ed. Stanley Sadie, Macmillan, Londra.

- JACOBSON, Marin Ruth Tollefsen (2011), *Stylistic Development in the Choral Music of Rebecca Clarke*, Iowa Üniversitesi Yayınlanmış Doktora Tezi, Iowa.
- JOHNSON, Christopher (2002), *Rebecca Clarke –Morpheus*, Oxford University Press.
- JONES, Briony Claire (2004), *The Music of Rebecca Clarke*, Liverpool Üniversitesi Yayınlanmış Doktora Tezi, Boston.
- KOÇOĞLU, Öykü (2009), *XX. Yüzyıl İngiliz Müziğine Genel Bakış, Rebecca Clarke'ın Müzik Yaşamı ve Viyola Sonatının İncelenmesi*, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- PONDER, Michael (2004), “Clarke, Rebecca Helferich (1886–1979)”, Oxford Dictionary of National Biography, Oxford University Press, Oxford.
- REICH, Nancy B. (2005), “Rebecca Clarke: An Uncommon Woman”, In Curtis, Liane. *A Rebecca Clarke Reader*, University of Indiana Press, Bloomington.

Çevrim İçi Kaynaklar

- <http://www.interlude.hk/front/us-whipped-rebecca-clarke/> (Erişim tarihi: 16.07.2018)
- [https://commons.wikimedia.org/wiki/File: Aeolian_Hall_program_\(13_Feb_1918\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File: Aeolian_Hall_program_(13_Feb_1918).jpg) (Erişim Tarihi: 10.04.2018)
- <https://www.greekmyths-greekmythology.com/morpheus-the-god-of-dreams/> (Erişim Tarihi: 14.04.2024)
- “Hypnos’un Haşhaşından Morfeus’un Morfinine” (2011) Doç. Dr. Hale Zerrin Toklu https://mimoza.marmara.edu.tr/~halezerrin/index_files/toklu-tfd.afyon-mitoloji.pdf (Erişim Tarihi: 14.04.2024)
- <https://www.rebeccaclarke.org/worksv/> (Erişim tarihi: 30.05.2024)